

MAREK JAGODZIŃSKI

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Teologii

<https://orcid.org/0000-0002-6957-1034>

Andrzej Perzyński, *Ridiscovering unity. Ecumenical essays*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2021, 196 s., ISBN 978-83-8090-889-5.

Ks. prof. dr hab. Andrzej Perzyński jest znanym w Polsce teologiem dogmatykiem i ekumenistą łódzko-warszawskim. Omawiana książka nie przynosi poszukiwania nowych koncepcji teologicznych – jest zbiorem esejów z dziedziny szeroko rozumianego ekumenizmu zainteresowanego nie tylko jednością samego chrześcijaństwa, lecz także dialogiem międzyreligijnym – przede wszystkim z judaizmem. Jak wynika z treści książki, autor jest zdecydowanym zwolennikiem takiego podejścia, które koresponduje zresztą znakomicie z jego stanowiskiem profesora w Katedrze Religiologii i Ekumenizmu na Wydziale Teologicznym UKSW.

Książka napisana jest w języku angielskim, zawiera spis treści, podziękowania dla współpracujących osób, wprowadzenia i piętnastu esejów ekumenicznych oraz podsumowanie ogólne. Po każdym eseju zamieszczona została krótka bibliografia zawierająca wykaz pozycji wykorzystanych przez autora przy jego tworzeniu. Na samym końcu zamieszczony został także polskojęzyczny spis treści. Pod względem treściowym można w książce wyróżnić pewne grupy tematyczne: relacja i dialog żydowsko-chrześcijański, specyfika prawosławia i Reformacji, reforma Kościoła, ruch ekumeniczny, teologia ekumeniczna, dialogi i doświadczenia ekumeniczne, małżeństwo według ujęcia żydowskiego i chrześcijańskiego, protestanckie i ewangelikalne rozumienie małżeństwa i rodziny, uświęcenie chrześcijanina w perspektywie ekumenicznej.

Pierwszy esej nosi tytuł *Judaizm i ruch Jezusa*. Autor przedstawia w nim najpierw sytuację Ziemi Świętej w czasach Jezusa i na tym tle początek tzw. ruchu Jezusa, kształt pierwszej wspólnoty chrześcijańskiej o zdecydowanie żydowskich korzeniach oraz znaczenie grupy nazywanej „hellenistami”, a także schyłek Kościoła jerozolimskiego. Wszystko to posłużyło autorowi do naszkicowania

procesu rozdziału chrześcijaństwa od judaizmu oraz ukształtowania się Kościoła jako instytucji niezależnej, walczącej o swoje prawa w obliczu dorobku starożytności i atrakcyjności samego judaizmu, ale noszącej w sobie wyraźne ślady powiązań z judaizmem.

Drugi esej zatytułowany jest *Relacje chrześcijańsko-żydowskie w perspektywie historycznej*. Wychodząc od zaistniałego w XX w. zjawiska dialogicznego nastawienia w nauce i społeczeństwie wobec różnych społeczności religijnych, a także zakwestionowania prozelityzmu jako jedynej słusznej postawy chrześcijan wobec Żydów, autor zwraca uwagę na powtórne odkrycie judaizmu. W związku z tym szkicuje krótką historię relacji żydowsko-chrześcijańskich, wyróżniające etapy związane z wkładem św. Pawła Apostoła, rozdziału obu religii, postawy Ojców Kościoła, przemiany związane ze średniowieczem, Reformacją i oświeceniem oraz sytuację w okresie po II wojnie światowej. Wszystko to obrazuje daleko idące przemiany w świadomości ludzi i konieczność dialogu w obliczu wyzwań współczesności.

Trzeci esej, pod tytułem *Dialog chrześcijańsko-żydowski w perspektywie teologicznej*, zaczyna się od omówienia wspólnych korzeni i podzielanych przekonań religijnych. Autor zalicza do nich przykazanie miłości, Pismo Święte, pojmowanie wspólnoty jako Ludu Bożego, wyznawanie jednego Boga jako Stwórcy i Odkupiciela, kult liturgiczny oraz dowartościowanie historii i jej spełnienia w Bogu. Jako główne różnice dróg judaizmu i chrześcijaństwa autor wymienia wiarę w Jezusa jako Mesjasza, różną interpretację Pisma Świętego, inne u chrześcijan pojmowanie wspólnoty chrześcijańskiej i Ludu Bożego oraz odmiennie rozwiniętą pobożność. Współczesne badania naukowe ukazują wielką złożoność tej tematyki i nowe horyzonty rozumienia.

Czwarty esej nosi tytuł *Logika jedności. Prawosławne chrześcijaństwo wschodnie*. Zaczyna się od przypomnienia okoliczności rozłamu oraz podstawowych pytań. Następnie przedstawia informacje kluczowe dla zrozumienia prawosławia, samą postać cesarza Konstantyna Wielkiego i cywilizację bizantyńską, by potem przejść do naszkicowania złożonej sytuacji chrześcijaństwa wschodniego. Na tym tle ukazuje dialog w miłości i prawdzie między prawosławiem a Kościołem katolickim, z którego wynika konieczność budowania jedności na podstawie przebaczenia i Ewangeli.

Tytuł piątego eseju brzmi *Wiek Reformacji*. Autor przedstawia najpierw najważniejsze tematy teologiczne Marcina Lutra, a więc tezę o usprawiedliwieniu przez wiarę, jego pojmowanie relacji między Prawem a Ewangelią oraz teologię krzyża. Dalej omawia projekt radykalnego uczniostwa anabaptystów oraz oparte na idei suwerenności Boga chrześcijaństwo reformowane. Na koniec ukazuje Kościół anglikański, zaczynając od zerwania jedności z Rzymem aż po purytańskie ideały nowego życia i nowego świata.

Szósty esej zatytułowany jest *Reforma Kościoła w aspekcie historycznym*. Najpierw ukazuje tło historyczne reform aż do II Soboru Watykańskiego wraz z jego wkładem własnym, a na końcu omawia reformę Kościoła w kontekście ekumenicznym.

Siódmy esej nosi tytuł *U źródeł ruchu ekumenicznego*. Ukazuje w nim misyjne początki instytucjonalne oblicze ekumenizmu, a także relacje między ekumenizmem a prawosławiem oraz Kościołem rzymskokatolickim, zaangażowanie chrześcijan w dialog ekumeniczny i nadzieję płynącą z ekumenizmu. Wskazuje przy tym na konieczność wykorzystania okazji do przemiany oraz zaangażowania w służbę ludziom w poczuciu odpowiedzialności globalnej.

Esej ósmy, pod tytułem *Teologia ekumeniczna*, omawia najpierw relacje między religiami a teologią ekumeniczną, a potem pojawienie się teologii dialogicznej oraz wynikające z tego niektóre implikacje istotne dla teologii ekumenicznej: zaangażowanie w dialog ze wszystkimi, refleksję nad własną tożsamością, przełamywanie poczucia samowystarczalności i zamkniętej partykularności, szukanie nowych dróg zrozumienia i pogłębienia, spotkania, stawianie nowych pytań i otwieranie nowych zasobów, integrację i odniesienia wzajemne.

Dziewiąty esej zatytułowany jest *Dokument „Od konfliktu do komunii”*. Kilka uwag. Chodzi o dokument międzynarodowej Luterancko-Rzymskokatolickiej Komisji Dialogu ds. Jedności z okazji wspólnego upamiętnienia Reformacji w 2017 r. Autor opisuje drogę powtórznego odkrywania jedności obu Kościołów pod hasłem tzw. zasady z Lund, którą można streścić w zdaniu „Czyńcie wszystko razem aż do tego stopnia, na jaki pozwala sumienie”. Prezentuje także osiągnięcia dwudziestowiecznych badań katolickich na temat Marcina Lutra i związane z nimi przemiany świadomości katolików. Ich owocem jest właśnie ten dokument ekumeniczny oraz wspólna deklaracja na temat usprawiedliwienia.

Esej dziesiąty nosi tytuł *Dialog rzymskokatolicki z klasycznymi zielonoświątkowcami. Wyzwania i szanse*. Opisuje najpierw początki ruchu charyzmatycznego i zielonoświątkowego oraz relacje między katolikami rzymskimi a zielonoświątkowcami. Seria pięciu dialogów koncentrowała się wokół pięciu grup tematycznych, które stanowią jednocześnie podstawę do sformułowania pięciu specyficznych faz tego dialogu: charyzmaty, Pismo Święte i Tradycja; wiara i doświadczenie religijne, mówienie językami i rola Maryi; perspektywy rzeczywistości Kościoła pojmowanej jako *koinonia – communio*, ewangelizacja, prozelityzm i wspólne dawanie świadectwa; tzw. chrzest w Duchu Świętym; inicjacja chrześcijańska w świetle perspektywy biblijnej i patrystycznej. Esej kończy się przedstawieniem Polskiego Forum Chrześcijańskiego jako przykładu dialogu multilateralnego.

Esej jedenasty nosi tytuł *Wymiana darów. Doświadczenie Globalnego Forum Chrześcijańskiego*. Autor uczestniczył w przygotowaniach i niektórych spotka-

niach tego Forum, na podstawie których opisuje wypływające z tego impulsy duchowe, doświadczenie współuczestnictwa w pielgrzymce wiary oraz poszukiwania drogi współczesnego ekumenizmu. Jak napisał, refleksję tę podjął, zgłębiając znaczenie ekumenizmu duchowego, rozważając ekumenizm jako wymianę darów, a ostatecznie ekumenizm receptywny jako możliwą strategię działania na poziomie afektywnym i teologicznym.

Esej dwunasty, pod tytułem *Małżeństwo w myśli żydowskiej*, rozpoczyna bardzo interesującą grupę tekstów poświęconą ekumenicznym wymiarom małżeństwa i rodziny. We wspomnianym eseju w odniesieniu do myśli żydowskiej ukazuje relację między świętością a małżeństwem oraz współistnienie w niej elementów tradycji i zmiany.

Esej trzynasty zatytułowany jest *Chrześcijańskie rozumienia małżeństwa*. Omawia najpierw obraz małżeństwa w Kościele pierwotnym i krótką historię obrzędów ślubu chrześcijańskiego. Następnie przedstawia wschodnie prawosławne ujęcie małżeństwa jako sakramentu miłości, ukazując tajemnicę zaślubin i wymiary prawosławnego życia małżeńskiego. Kolejne kroki to omówienie postawy chrześcijaństwa poreformacyjnego w tej kwestii oraz zestawienie krótkich informacji na temat wizji małżeństwa w ujęciu rozmaitych tradycji religijnych Dalekiego Wschodu, islamu, judaizmu i poszczególnych denominacji chrześcijańskich. Sytuacja współczesna małżeństwa i rodziny stanowi wielkie wyzwanie dla chrześcijan oraz wymaga zdecydowanej ich obrony.

Esej czternasty nosi tytuł *Małżeństwo i rodzina w rozumieniu protestanckim i ewangelikalnym*. Najpierw ukazano w nim sytuację rodziny chrześcijańskiej w starożytności i w średniowieczu, a na tym historycznym tle stanowisko Reformacji w tym względzie. Autor przedstawia trzy protestanckie modele małżeństwa: luterkański – podkreślający jego wymiary społeczne, kalwiński model przymierza i anglikańską koncepcję małżeństwa jako „małej wspólnoty narodów”. W ramach prezentacji poglądów chrześcijaństwa ewangelikalnego autor przedstawia ich historyczny rozwój oraz ewangelikalne spojrzenie na relacje rodzinne.

Ostatni esej zatytułowany jest *Uświęcenie jako temat ekumeniczny*. Autor ukazuje znaczenie pojęcia „uświęcenie”, a potem biblijną koncepcję świętości, wzór świętości, a także relację między Bogiem a ludem w ramach procesu uświęcania. Na końcu przedstawia krótko istotne rysy ewangelikalnego tzw. ruchu uświęceniowego (*Holiness Movement*) jako przykład chrześcijańskiego dążenia do świętości.

Książka jest świadectwem zdecydowanie dialogicznej postawy jej autora. Czerpie z bogatego dorobku ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego w wymiarze światowym i wykorzystuje go w celu szerzenia postawy dialogicznej jako jedynej drogi prowadzącej do przyszłości. Przynosi ze sobą treści, któ-

re często pozostają nieświadomione nawet u większości ludzi z sympatią odnoszących się do działań ekumenicznych, międzyreligijnych czy też relacji z niewierzącymi. Braki wzajemnego poznania się i niezamierzona izolacja stają się często przyczyną nieufności, uprzedzeń czy obojętności. Brakuje przede wszystkim świadomości tego, co jest wspólne czy też szczególnie cenne w przekonaniach i postawie innych. Dobrym przykładem zapobiegania tego typu niedoborom są zawarte w omawianej książce zaskakujące i ważne informacje dotyczące fundamentalnej dla społeczeństwa kwestii rozumienia małżeństwa i rodziny. Dialog jest znakomitym środkiem wzajemnego poznawania się i uczenia się od siebie. Dlatego książkę tę można polecić nie tylko studentom i ludziom zaangażowanym w dialog ekumeniczny, lecz także szerszym kręgom ludzi, którzy przy jej pomocy łatwiej będą mogli przeżyć radość odkrywania jedności.